

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Nagy-Péterfia-utca 833.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL, hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő: Fűvészkert-utca 1080.</p>
--	--	--

Tartalom. Üdvözet a Tiszántúli Egyházkerülethez. Balogh Ferencz. — Tárcza. Az indítékok determinismusa. — a — a. — Közügyeink. A tiszántúli ev. ref. egyházkerület tavaszi közgyűlése. — Egy és más stb. — Irodalom. — Különfélék. — Szerk. posta.

Üdvözet a Tiszántúli Egyházkerülethez.

A május 1-ői gyűlésnap emlékére.

Két estén komoly értekezleti ülést szentelt a Kerület a M. Pr. Irodalmi Társulattal kapcsolatban levő főfontosságú hitelvi kérdésnek; melyeken az összes tagok komoly részt vettek, s úgy meg lett vitatva az, hogy a május 1-ői népes közgyűlésen, épen elnöki indítványra, mellőzve lett a nagy vita, csak a javaslatok felett szavaztak s többségre azon javaslat jutott, mely alkalmat nyújt az Irodalmi Társaság jövőbeli oly módú átalakítására, hogy a két testvér evangélikus felekezet teljes szívvel és lélekkel közreműködhessék a mindnyájunk előtt nemes célra.

Mindig növekvő erővel és lelkesedéssel 3 nagy testület nyilatkozott már az elvi kérdésben; — először Debreczen ref. presbyteriuma, élén az öt lelkipásztorral, kik mind-egyig megálltak, mint kőszalak; másodszer a debreczeni ref. egyházmegye, és pedig mindenik egyhangúlag; harmadszor maga a tiszántúli egyházkerületi közgyűlés. E magasztos és egybehangzó nagy nyilatkozványért fejezem én ki — s remélem sokak nevében — üdvözetemet a közgyűlés iránt, mert e nyilatkozványban a református hittudat, a történelmi folytonosság s a Krisztus zászlaja iránti törhetlen hűség nyert kifejezést. Ez megnyugtatta az egyház épségét és békéjét, sőt jövőjét első sorban védő lelkeket; a végzés hordereje elhat külföldre is és tiszteletet szerez a magyar ref. egyház nevének, multjának, sőt dicsőségének. Valahol csak a mívelt világon él és virágozik evangéliom alapján álló egyház, az örömmel telik el a

Debreczenben felzendült tanúbizonyság irányában. Luther-ról mondja egyik életirata, hogy érczes szavaiban az ó-germán húr rezdül meg, megelevenítvén és felkeltvén a középkor azon hatalmas korszakának emlékezetét, mikor a ghibellinek a hit és nemzeti autonomia érdekében küzdöttek a világalom hatalomtartójának átkai és keresztshadai ellen, e száz évet túlhaladó nagy tusa fényvető hullámai emelték a pisai, konstánczi és bási közsínatokat és vetették fel rejtett drága gyöngyül az egyház reformatiójának eszméjét, de mely eszme 100 évig mint mag eltemetve maradt, míg Luther és reformátor nagy társai által életre és diadalra kelt.

A magyar nép ősi hitének húrja rezeg az új határozat hangjában, s nyíltan hirdeti ország-világ előtt, hogy az a hit, mely lelkesíté a magyar vallásszabadság nagy harcainak hőseit, a nápolyi gályarab lelkészeket és tanítókat, még nem halt ki; hogy az az erős lelkiismeret, mely semmiféle földi hatalomnak oda nem adta róla nélküle való rendelkezési jogát, hanem saját magának tartotta fel a hitvallás dolgában állásfoglalást. Ez a szerep illet Debreczenhez és kerületéhez, mely minden forduló nagy pontokon megállt szilárdan, még akkor is, ha mindenütt másutt ingadoztak... és így erőt adott a református és hajlíthatlan — ott, hol a hitalapról van szó — kálvinista egyenességnek, vallásos jellemnek, puritanismusk. Imé ezért üdvözölhető az egyházkerület. Erélyes szava a hazában és a hívő lelkek belvilágában több ponton visszhangra fog találni.

Méltó üdvözet illeti az egyházkerület gránit jellemű ősz püspökét, Révész Bálintot, a ki maga volt vezérlelke e hiterős mozdulatnak, inghatlansága bámulatos erőt lehelt sokakba körültre, s most már lelkében azon magasztos érzelem honol, hogy Istenének nyugodtan számot adhat a reá bízott hitletétemény megőrzéséről. Ő volt a mi vezérünk, nagy tekintélyével és erkölcsi súlyával báto-

ritónk; méltó ő az egész egyház hálájára és tiszteletére hitbéli szilárd magatartásáért, hittörténetünk jövő megírója örökíteni is fogja jelentős nevét. Üdvözet a lelkészkar Nestorának, Könyves Tóth Mihálynak, a ki a 48—49-iki szabadságharcban részvevéseért bilincseket hordott, most pedig hívő lelkére bilincset verni nem engedett. Üdvözet a többi lelképásztorainknak. Melius hazája századok múlva pyramisszerű jellemeket szül.

Hasonlólag kiváló üdvözet hangja illeti a kerület világi elnökét, Váillyi János urat, a ki magas állásában szintén ingadozás nélkül képviselte, mint főgondnok, csaknem egyedül, a magyar ref. nép hitjogát; annál szebb, mert ő az Áron mellett Mózes volt. Míg ily örüllői lesznek a magyar ref. Sionnak, nem lehet felteni, hogy a só megízletlenül, a gyertya véka alá rejtessék, a hegyen épített város elfedeztessék.

Üdvözet és Debreczen hitbuzgó presbyteriumának és Hód-Mező-Vásárhely személyesen megjelent képviselőinek, az ő szavok a debreczenihez adva volt döntő a többségre jutásban; a két legnagyobb magyar ref. egyház, az alföldi e két nagy városának kálvinista népe hű maradt küldetéséhez, hivatásához, s a hazai ref. egyházban a jövőre nézve is nagy sulya leend annak. Ők magasabb nézpontra helyezkedtek.

Annál szebb és magasabb a hitelv fentartása, mert védői sorában mérsékelt és szabadelvű theologusok, lelkészek és világiak politikai pártkülönbség nélkül tömörültek, kimutatván, hogy ha a szeretett egyház érdekéről van szó, azt mellék és világi tekintetek nélkül szolgálják s így igazolták a hitnek forrasztó erejét.

Ha ez öröm nem rezgi át azon tisztelt és jeles egyházi és világi férfiakat, kik más javaslatot pártoltak, azt mi sajnáljuk . . . de reméljük, hogy csendes magányokban, lelkök tiszta íhletése titkos perczenetében megvillan szívökben az a gondolat: mégis, mégis, a hit szempontjából, volt valami felemelő a többségre jutott elv védelmében!

Az öröm derűjét egy elvonulható felleg árnyazza csak, az a fájdalom: miért nem volt ott fenn, a központon, az irodalmi gyűlést előkészítő egyházi nagyok és intézők lelkében több sejtelem és érzék, és magasabban szárnyaló tekintet? — hogy észrevehették volna, miszerint a hívő szív belső redőiből jött hangokat tisztelni kell, s Lactantius szép szavára gondolva „religio est res liberrima“ (a vallás a legszabadabb dolog), az utolsó estén, a végpillanatban is megoltalmazták volna a legmagasb polczon álló világi főurainkat, hogy ne léptek volna fel döntő bírónak a két ellentétes hitfelekezet közt, mert az nem is volt jól megérelve, mert megbízást a felől nem kaptak, sőt a konventi végzéssel, mely a két testvér evangélikus felekezet közreműködését tüzte ki elvül, ellenkezett. Ez volt a végzetes tévedés!

Mennyivel magasabb szerepet juttattak a francia ref. testvérek a nagy hugenottának Guizotnak, Lajos Fülep egykori érdemes miniszterének, mikor az 1872-iki zsinaton az ő nagy, páratlan tekintélyével mentették meg a francia ref. egyház hitvallását a legszélsőbbig menő színtelenségtől s általa szilárdították meg az egyház öröklő érdekeit. Miért nem ily piederstálra állítják a körülöttök levő papi főemberek a mi világi legmagasb alakjainkat; s tették volna azt akkor, mikor a két testvérfelekezet szent hite szolgáltatva volna a gránitdarabokat ahhoz s akkor jövő végtelenébe néző egyház és hitmentő szobrokként magaslottak volna ott!

De még nincs semmi elvesztve, épen a feltámadt hit fogja fogyhatlan szent olaját szolgáltatni a béke oltárára forrasztó szerül; csak azok, kiknek fejében a bölcsesség magas mértéke honol, homlokukon a higgadság nemes fensége dereng: találják meg azon bűvös jel-zót, mely a hívők szíveit maguk köré vonja; és ragadják meg azon zászlót, labarumot, melyen a Krisztus tündököl; s ha némi áldozattal is, de bátor és szabad lélekkel, önnön szerető hitfelek bevehetlen táborába vonuljanak s a kétes értékű kis szövetségéstől szép módon vegyenek búcsút, mondván: hív melegen a két testvér-hitvallású rokonaink édes szózata. Óh akkor örömköny csorran ki százazrek szeméből s higyjék el oly lelkesedés áramlata indul meg, a mely százszorosán kárpótolja a csak látszólagos veszteséget.

Kérjük ez ünnepélyes pillanatban szeretett főembereinket, hallják meg a hittől áthatott nagy egyházak és a legnagyobb egyházkerület tiszta indokú szózatát, s varázsolják elő a két testvéregyház pünköszt ünnepét, hogy minden tag mennyei örömmel teljék el!

Van út és mód megnyitni a béke templomát, csak szent akarat kell hozzá, ez meg van jobbainkban; mi nem kételkedünk, ezért hittel, reménnyel és szeretettel tekintünk a jövőbe, két kéz meleg szorítását ne bontsa fel egy harmadik kéz!

A vallásos szív legújabb megdobbanása megbecsülhetlen szép tünemény a vallási közönyösség e mai sivár korszakában. Óh becsüljük azt meg, mert a hit oly hatalom, mely hegyeket mozdíthat ki helyeikből.

Debreczen, 1888. május 2.

Balogh Ferencz.

T á r c z a.

Az indítékok determinismusa.

(Folytatás.)

10. Bárha maga a jellem bevonása elrontja az indítékok, azaz az objectiv értékek elméleti hasznavehetőségét, meg

akarjuk mutatni még azt is, hogy egyáltalán lehetetlen objectív fokozatot vennünk fel.

Rejlhetnék ennek az elve vagy magokban a tárgyokban, azok képzeletében, ösmeretében, vagy a rájuk való subjectív visszahatásokban, tehát — mivel az akaratot, mint autonom czélképzőt s a skála-önkényt épen a deterministák szerint ki kell rekesztenünk — kereshető volna az érzetek körében, a kéjben, a kellemetlenben stb.

Világos, hogy magában a tárgyban semmit sem találni, mi objectív czélértékek skálájához használható volna. Ha a nagyság, gazdag tartalom, tartósság, vagy talán a megszerzés nehéz voltában keresnők ezt: ezek s az effélék összehasonlító becslés alkalmával cserben hagynának bennünket, mihelyt physikus és psychikus dolgok közötti döntésről — minők gondolat-erő, gondolat-élvek, léleknyugalom stb. — van szó. Tehát csak a kéj és kellemetlen, az öröm és fájdalom marad fenn az értékek fokozatánál.

Mi ezeket a mozzanatokat is hasznavehetleneknek tartjuk.

Mint hogy itt nem ex professo értekezünk a kellemesről és kellemetlenről, rövidségünk talán elnézhető. Fölteszszük tehát, hogy nincs semmi közömbös s ha volna is valami közömbös magában véve, az is relative rosszabb, mint a kéj, és jobb, mint a kellemetlen. De talán vannak némelyek, kiknél a közömbösség a legrosszabbnak tetszik. Elösmerjük azt is, hogy Aristipptól Fechnerig az ember folyton finomítja a czéloknek a tőlök adott kéj szerinti becslését. Tudjuk, hogy a kéjnek és kellemetlennek nemcsak jelen érzetekkel, hanem azzal a lehetőséggel is össze kell hasonlítani, hogy a jövőben ilyeneket nyerjünk. A szellemi élményekben való kéjt az emberek nagyon magasra becsülik s egy hedonikusnak nem kell egoistának lennie, hanem elösmerheti a jöltevésben való kéjt legmagasabb kéj gyanánt. Mindamellett sem fogadhatjuk el az értékek mérvéül a kéjt, minthogy a kéjérzetek egymással nem hasonlíthatók össze.

11. Ha idevonatkozólag vizsgálódtunk, azt fogjuk találni, hogy a különféle kéjérzetek csak az által hasonlíthatók össze, hogy az akarat egyiknek előnyt ad a másik fölött; a tertium comparationis semmi más, mint viszonyulás az akaratra. Gondoljuk meg, hogy a kéjérzetek nem izoláltan jelentkeznek, hanem mindig a dolgokon, melyek kéjt szereznek, ezen, magokban véve különböző dolgok, egyesülve kéjökkel, ezeket s a különböző dolgokban való kéjt összehasonlíthatlanokká teszik. P. egy langyos fürdőben és egy fölfedezésben való kéj; a fürdő, a fölfedezés s a két kéj-érzet nem elkülönözve jelennek meg, hanem a fürdő, mint a fölfedezés kéjszerzőnek tetszik. Van kedves fürdő, kedves fölfedezés, — vagy mondhatjuk, egy fürdési és egy fölfedezési élv jelen meg s az öröme, az élvek — időnkénti, eltérő tartalmokkal való egységöknél fogva — magok is különbözők. Épen csak a választás kapcsolja össze — ösmeretlen mélységekből avatkozva bé — a kérdésben forgó két kéj-érzetet.

Ha azt mondanók, hogy az egyik fajta magasb élv a másik fajta alacsonyabbat magában zárja, ez logikai lehetőségekkel való számolás volna ott, hol csak egy psychologiai tekintetről van szó.

Az alacsonyabb kéj — még az egyenemű sincs — nincs bezárva a magasabbba; a magasabb nem additív vagy multiplikatív többlet a csekélyebbel szemben, nem is fokozottabb cselekvés, mely a gyöngébb állásponton általhaladt volna, — hanem egészen új, másnemű. Hogy én a kettőt összehasonlítom

egymással, csak onnan van, hogy képes vagyok mindeniket akarni s in praxi, az egyiket, mely a másiktól elnyomatott, föladni. A vegytan azzal a hővel méri az egymással csatlakozó testek rokonságát, mely a vegyülés pillanatában felszabadul. A kéjt nem lehet belső érték szerint hasonlítani össze, hanem csak az akarat szabaddá levő ténye által.

12. Midőn az összehasonlíthatlanságnál részletekbe megyünk, kiemeljük még: kéj és kellemetlen teljesen idegenek egymáshoz, csak az ember csapongása egyikről a másikhoz teszi egy viszonypárrá őket. Továbbá az erkölcsileg értékes s nemes kéjnek nincs semmi csatlakozási pontja az értéktelen kéjhez; pl. egy anya szeretetének gyermeke élte iránt, saját életének szeretetéhez. Cynikusok s nemes, fölöttebb alázatos emberek gyakran egy véleményben vannak ugyan a fölött, hogy minden szeretet, még az önzetlen, a jóakaró szeretet is csak egy neme az egoismusnak. Az anya pl. meg akarja magának szerezni azt az örömet, hogy életben tartsa gyermekét s ennek az egoistikus örömeinek talán egészségét s életét áldozza föl. Még abban az esetben is, ha egoismus volna, teljesen összemérhetlen volna ez minden más egoistikus kéjvel. Mert figyeljük meg csak: az anya előtt becses az élet kéje (hiszen különben nem igyekeznék megtartani azt gyermeke számára), s mégis ezt az egész gazdag élvezetet föladja azért az egy gondolatért, hogy ezt az élvet egy más-valaki bírassa. Mégis csak meg kell tehát engednünk, hogy valami saját szerű, összemérhetlen kéj az, mely oly erősen képes csüggeni egy idegen kéj pusztá gondolatán, hogy ez összes saját, amazzal egyenlő kéjét háttérbe szorítja. Különleges, a közönséges kéjvel összehasonlíthatlan volna az a kéj, mely nem figyel semmire, a mit kéjnek hívnak s csak a lemondás élvezetét méltányolja. Egyébiránt psychologiai, metaphysikai nyomozódások mutatják, hogy az ilyen önzetlen öröm egészen primär természetű.

A nemes kéj tehát nem hasonlítható a magánakvaló élvezethez.

Nincs kéj-elvekre épített erkölcsstan, mely nemes irányú döntést követelne ennél a tipikus dilemmánál. Egy valaki egy cselekményével megszerezhetné magának a kéj 50 mérték-egységét s hozzá még az egész emberiségnek — minden egyes embernek — 20-at; másfelől, egy más cselekvéssel szerezhetne csak magának 200 mérték-egységet belőle. Az egyik esetben 50 saját, meg milliomszorta 20 idegen kéjt, a másik esetben egyedül magának 200-at szerez. Saját kéj szerzése és idegen kéj szerzése semmi kriteriummal sem mérhető össze s a kéj összmenyisége oly kevésbé döntő, miként meg vagyunk győződve, hogy a legtöbb ember a saját kéjben relative kevés plus mellett nyilatkoznék (pl. egy általános, hasznos orvosság fölfedezésénél, melynek titokban tartása nagy, drága, külön kúrát tett lehetővé) a felebaráti — vagy az önszeretet öröme, az emberek előbbvitelében — vagy a magunk jólérésében való öröm között a tényleges egymásáthatáson kívül semmi vonatkozás sincs.

13. Nem vehető tőlünk rossz néven az a megjegyzés, hogy ez a tétel: minden ember kéj után törekszik, — eltekintve határozatlan voltától a kéj neme körül, — bármily banál is, meglehetősen hamis. Azok közé a tételek közé tartozik ez, melyeket nagyon könnyen elfogadunk, mert conträr ellentétöket — itt tehát ezt a tételt: minden ember kellemetlen érzetre törekszik — biztosan elvetjük. Valósággal azonban nem annyira a kéjre, mint inkább a kellemetlen megszüntetésére, eltávolítá-

sára törekzenek az emberek. Természetesen senki sem veti meg végleg az élvezetet, bárha a világi kéjt sokan kevésre becsülik s kerülnek is. Ám gyakorlatilag nem annyira a pozitív kéj-élvezetre való törekvés, mint inkább a kellemetlentől való szabadulás, czélunk. A roppant vihar elől egyszerű, biztos révbe igyekszünk menekülni, szabadok akarunk lenni a kívánságoktól, nem akarunk játékszere maradni reményeinknek, hanem futunk előlük — s talán leggyakrabban a bizonytalanság száműzése, a kétségűl való szabadulás az emberek czélja.

— a — a.

(Folyt. köv.)

Közügyeink.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerület tavaszi közgyűlése.

1888. április 30. — május 4.

Egyházkerületünk tavaszi közgyűlése, nagy és élénk érdeklődés mellett, április 30-án d. e. 9 órakor vette kezdetét szokott helyén, a debreczeni főiskola dísztermében, főtiszteletű püspökünk és az egyházkerületi főgondnok úr elnöklete alatt.

Püspök úr buzgó imádsággal megnyitván a gyűlést, rövid beszédében bejelentette B. Vay Miklós, régebben alsó-szaboleshajdúvidéki egyhm. gondnoknak és egyházker. tanácsbírónak, Ujfalussy József felső-szabolesei egyhm. volt gondnoknak, Bethlendi Endre hittanárnak és id. Diesőfi József, főisk. kezelő könyvtárnoknak halálát, kiknek emléke a közgyűlés jegyzőkönyvében megörökítették. Jelenti B. Vay Miklósnak főrendiházi elnökké lett kinevezését s indítványozza, hogy az egyházker. közgyűlés intézzen ez alkalomból üdvözlő levelet ő Excellenciájához. Indítványa természetesen örömmel elfogadtatott. Majd jelzi a közgyűlés főbb tárgyait s ezek közt a „Prot. Irod. Társaság” ügyét, a melyben d. u. 4 órára a gyűlési tagokat zárt körű értekezletre hívja meg.

A közgyűlés megalakulása után felolvastatott a Kovács Ferencz egyházker. tanácsbíróvá választásáról szóló küldöttségi jegyzőkönyv, a mely után nevezett tanácsbíró úr letette esküjét s néhány komoly szóban megköszönvén az őt ért kitüntető bizalmat, felajánlotta erőit egyházkerületünk szolgálatára.

Több küldöttség kijelölése, illetőleg megválasztása után a közigazgatási ügyek tárgyalására került a sor, bejelentvén püspök úr V. Kovács János, Déloroszországban egy német gyarmat lelkészévé választott atyafinak lelkészszé avatásáról, Szekér István segédlelkésznek második vizsgájáról s a lelkészfelavatásról elmaradt lelkészokről szóló jelentéseit.

Fölvétettek az egyetemes konvent 1887. novemberhóban tartott gyűlése jegyzőkönyvének a közgyűlést érdeklő számai, melyek közül néhányat a következőkben csak azért jelzünk röviden, mert azok már megjelenvén a konventi jegyzőkönyvben, úgyis köztudomásszerű dolgok s egyházker. közgyűlésünk azok nagyobb részét kihirdettetni rendelte, vagy véleményezés végett az esperesi karnak, vagy más küldöttségeknek kiadta.

Az egyetemes presbyteri Szövetséghez csatlakozás s az ezzel kapcsolatos kérdések tanulmányozása ügyében a következő egyházker. közgyűléshez véleményadással Könyves Tóth Kálmán, Balogh Ferencz, Kiss Albert, Gr. Degenfeld József és György Endre bíznak meg. — Tudomásul vétetett a m.-szi-

geti főgymnasiumnak évi 10,000 frttal való államsegélyezése, a külföldi főiskolákon prot. magyar ifjak javára fennálló alapítványok; az esketéseknel fölmerült kétes esetekben való eljárás módra és az illeték-egyenértéki tartozás ügyében kiadott miniszteri rendeletek az egyházker. közgyűlés jegyzőkönyvében egész terjedelmökben közöltetni fognak. — Azon kérdésben, hogy ha a konvent rendes ülései febr. végén és márczius elején tartatnak, mikor tartassanak egyházkerületünk nyári közgyűlései, a jövő közgyűlés fog határozni. — A közalapi kezelési szabályokra nézve tett módosítás és a családkönyvek ügyében az esperesi kar bízott meg véleményadással. — Tudomásul vétetett, hogy a domesticai végrehajtó bizottság által a közalaptól, a mint azt lapunk mult évi folyamának 48. és 49. számaiban részletezve megírtuk, egyházkerületünk egyházai számára 8700, lelkészeink számára 7440, missiói czélokra 5300 frt segély adatott. — A közalap-kölesnök ügyében készített tervezet, a ref. lelkészek egyetemes gyám- és nyugdíjintézetének alapszabályai, a közalaptól eszközrendő segélyezés módjaira nézve tett indítványok véleményezés végett küldöttségeknek adattak ki.

Egyéb közigazgatási ügyek között bejelentetett, hogy király ő Felsege 4 egyházunk részére saját pénztárából 100—100 frtot adományozott; hogy az államsegélyből egyházkerületünk részére a f. évre 22,800 frt utalványoztatott. Eddig 24,000 frt államsegély adatván, Kiss Albert egyházker. tanácsbíró indítványára kéretni fog a konvent, hasson oda, hogy ezen segélyösszeg ne csonkíttassék meg.

Érdekes vitát idézett elő azon miniszteri leírat, mely felhívja egyházi főhatóságunkat temetéseknel a gyermekek által teljesített énekés lehető beszüntetésére. Sok fontos argumentumot hallottunk pro et contra. Némelyek közegészségi szempontból, mások, mert a felnőttek úgyis énekelnek a temetésen, pártolják a miniszternek, különben közegészségi tekintetből mindenki által helyeselt intencióját, ismét mások főként azért voltak annak ellene, mert a temetésnél az énekés lényeges liturgiai alkatrész. Végül Könyves Tóth Kálmánnak azon indítványa fogadtatott el, hogy ezentúl csak a legfelsőbb fiúosztályok, vagy az ismétlő iskolák növendékei bocsáthatók ilyen temetési szolgálatra, de járványos betegségek idején föltétlenül beszüntetendő a gyermekek minden temetési szolgálatra alkalmazása.

Délután a „Magyar Prot. Irod. Társaságba” belépés ügyében tartatott mintegy 4 óra hosszan át élénk viták körében mozgó, zárt körű értekezleti gyűlés. Épen mert zárt körű volt ezen értekezlet, nem érezhetjük feljogosítva magunkat, hogy annak lefolyásáról referátát írjunk, s csak annyit jelzünk, hogy tárgyilagos, emelkedett hangon folyt mindkét részről a vita s a ki ezen tárgy fontosságáról nem volt addig meggyőződve, e tárgyalás folyama s az azon felhozott érvek súlya alatt bizonyára beláthatta, hogy régen nem foglalkozott egyházkerületi közgyűlésünk ilyen mélyre ható jelentőségű kérdéssel.

Május 1-én d. e. az előző napi gyűlés jegyzőkönyvének hitelesítése után Dicsőfi József, Ozory István és Dóczi Imre újonnan választott főiskolai tanárok a gyűlés színe előtt föleskettek. Nevökben Dicsőfi József szólt néhány komoly szót, a mire az egyházker. főgondnok úr válaszolt.

Legfontosabb tárgyai e délelőtti gyűlésnek az Irodalmi Társaságba belépés és theologiai tanárválasztás volt.

Főt. püspök úr, — miután előbb felolvastatott Kiss Áron

esperes úrnak a Társaság alakuló gyűlése lefolyásáról püspök úrhoz intézett jelentése, — kérte a gyűlési tagokat, hogy, a tegnapi értekezleten úgyis eléggé megvitattatván az Irodalmi Társaságba belépés ügye, időkimélés szempontjából is álljanak el a szótól s egyszerűleg szavazzanak lelkiismeretes meggyőződésünk szerint. A szólásra felíratkozottak csakugyan nem vették igénybe szólási jogukat, csupán az értekezlethez Balogh Ferencz és Gr. Degenfeld József urak által beterjesztett két határozati javaslat olvastatott fel. Közöljük ezeket aláíróikkal együtt egész terjedelmökben.

1. Határozati javaslat!

Tény, hogy a magyar ev. ref. egyház Egyetemes Konventje 1886. októberi 66. számú végzésében egy protestáns tudományos Irodalmi Társaság megalapítását kívánatosnak tartván, elvileg nyíltan kimondta, hogy az a két testvér evangélikus felekezet közreműködésével történjék, s ez elfogadott elvből folyólag csakugyan a két testvér evangélikus felekezet konventi világi elnökei hívták össze az Irodalmi Társaság alakuló gyűlését.

Tény, hogy az ev. ref. Tiszántúli Egyházkerület közgyűlése 1887. augusztusi 235-ik számú végzésével a magyar protestáns tudományos Irodalmi Társaság pártfogói közé a pártfogói tagság négyszeresével, azaz 2000 forinttal belépett, magától értetvén, hogy e belépés a Konvent idézett határozatának alapján és értelmében történt s ezen belépés által egyházunk saját református jellegét fel nem adta, s így joga van saját egyházi érdekének megóvásáról gondoskodni.

Tény, hogy a fentnevezett Társaság f. évi ápril 16-kán Budapesten tartott alakuló gyűlésén az eredetileg kibocsátott Alapszabály-tervezeten lényeges változtatásokat tett, nevezetesen címét megváltoztatta, a theologiai tudományos irodalom külön művelését feladatai közül mellőzte, a helyett egészen új munkakörül felvette a népies irodalom ápolását és pedig oly szellemben, hogy a 3 csatlakozó felekezet tani álláspontja nem érintésével, valami általános felekezetközi új iránynak törekessék út.

Tény, hogy a Tiszántúli Egyházkerületben tekintélyes egyesek és testületek részint meggyőződésök, részint egyházuk iránti hűség által indítva, nyilván felszólaltak az unitáriusokkal fogódzás ellen és e felszólalásuk tekintetbe nem vétetett.

Tény, hogy a vegyes elemekből alakult Irodalmi Társaság az egyház hivatalos kormányzó hatóságaitól egészen független, számadással és felelősséggel nem tartozik, működésében ellen nem őrizhető.

Tény, hogy Egyházkerületünk több pontján az unitáriusok, újabb tapasztalatok szerint, egyházközseink békéjét és épségét zavaró oly mozgalmakat indítottak, melyek az egyház-irodalmi társulati együttműködéshez megkívántató bizalmat bennünk méltán megrendítették.

Mindezen tények alapján és nyomán, hogy Egyházkerületünk állása a Magyar Protestáns Irodalmi Társaság iránt körvonalozva legyen, beterjesztjük elfogadás végett a következő határozati javaslatot: az ev. ref. Tiszántúli Egyházkerület közgyűlése

1) saját híveinek lelkiismereti aggodalmainak megnyugtatótatására nyilvánítja, hogy az unitáriusokkal társulatilag együttműködést elvileg nem helyesli;

2) óhajtja, hogy ezen nyilatkozata a Magyar Protes-

táns Irodalmi Társaság végleges szervezése alkalmával kellő figyelemben részesüljön;

3) további elhatározását ezen nyilatkozatának eredményétől teszi függővé.

Debreczen, 1888. ápril 30-án beadják Balogh Ferencz egyházker. tanácsbíró, Könyves Tóth Mihály, Némethy Lajos egyházker. tanácsbíró, Kiss Albert egyházker. tanácsbíró, Könyves Tóth Kálmán egyházker. tanácsbíró, Szeremlei Sámuel h.-m.-vásárhelyi lelkész s egyházker. tanácsbíró, Kiss Áron esperes, Szőke János esperes, Szabó Károly esperes, Szűcs István debreczeni reform. egyház főgondnoka, Beke Mihály egyházker. tanácsbíró, Dávidházy János debreczeni egyház. esperes, Bernáth István debreczeni ref. egyház. gondnok, Nagy Lajos, Bíró Antal, Kovács István beregi egyházker. képviselő, Ferge József beregi képviselő, Miklovicz Bálint h.-m.-vásárhelyi lelképásztor s egyház. tanácsbíró, Csernák István márm. ug. ref. egyház. esperese, Szarka Boldizsár szatmári egyházmegyei képviselő, Csepelyi Miklós szatmári egyház. képviselő, Ujlaki Gábor n.-károlyi egyház. képviselő, Dr. Sz. Szabó József debreczeni ref. egyház. képviselő, Madarász Imre heves-n.-kunsági egyház. képviselő, Bencsik István n.-bányai esperes, Farkas Antal egyházker. főjegyző.

2. Határozati javaslat.

Az egyházkerületi közgyűlés, a protestáns irodalmi társulat megalakulását, mely társulatba egyházkerületünk is mult évi 235. számú közgyűlési határozattal belépett, tudomásul veszi.

Debreczen, 1888. április 30. Gr. Degenfeld József, György Endre, Szék Péter, Ujfalussy Sándor, Fráter Imre, Simonffy Imre, Ritoók Zsigmond, Hegyesi Márton, Csillag Lajos, Soltész János, Kassai Ignác, Zsigó Endre, Joó István, Szentpály Jenő, Szeremlei József, Lengyel Imre, Soltész László, Lukács Ödön, Balog Ambrus, Dr. Hajnal István, Tatár János, Szél Kálmán.

Névszerinti szavazás kértvén, elnök fölteszi a kérdést, hogy a közgyűlés tagjai elfogadják-e az első határozati javaslatot, vagy nem? Igen, vagy nem.

Igennel szavaztak: Szabó János, Szabó Károly, Dávidházy János, Bernáth István, Szőke János, Horthy István, Csernák István, Bencsik István, Kiss Áron, Szűcs István, Balogh Ferencz, Kiss Albert, Könyves Tóth Kálmán, Némethy Lajos, Szeremley Sámuel, Beke Mihály, Kovács Ferencz, Miklovicz Bálint, Ferge József, Kovács István, Nagy Lajos, Bíró Antal, Fráter Gyula, Dr. Szikszai Szabó József, Madarász Imre, Végh Sándor, Rásó Antal, Bíró Lajos, Szarka Boldizsár, Csepelyi Miklós, Futó Mihály, Farkas Antal, Dr. Kovács Sándor. Összesen tehát 33-an. Nemmel szavaztak: Szeremlei József, gr. Degenfeld József, Ritoók Zsigmond, Fráter Imre, Lukács Ödön, Ujfalussy Sándor, Segesváry József, Kulin Imre, Szél Kálmán, Ármós Bálint, Simonffy Imre, Soltész László, Lengyel Imre, Tatár János, Dr. Hajnal István, Csillag Lajos, Hegyesi Márton, Kassai Ignác, Zsigó Endre, Vitéz Mihály, Szék Péter, Soltész János, Balog Ambrus, Géresi Kálmán, Tüdős János, Joó István, Bodolay László, Elek Lajos, Tóth Sámuel. Összesen tehát 29-en. Távol voltak: Peterdy Károly, Uray Imre, Székely Károly, Isaák Dezső, György Endre, Szentpály Jenő, id. Böszörményi Sándor, Ujlaky Gábor, Szilágyi István. Összesen tehát 9-en.

Igy az egyházker. közgyűlés szótöbbséggel az első hatá-

rozati javaslat alapjára helyezkedvén, a második javaslat magától elesett.

A theol. tanárválasztás ügye huzamos időt vett igénybe azon okból, mert az egyházker. tanárválasztó küldöttség tagjaira háromszor kellett szavazni.

Előterjesztetvén, hogy Bethlendi E. halála után a szokásos módon pályázat hirdettetett a megürült tanszékre; hogy hét pályázó jelentkezett, kiknek okmányai kiadattak véleményes ajánlás czéljából a tanárkaroknak; felolvastatván a tanárkaroknak a pályázókra nézve tett azon ajánlata, hogy — a mint ezt múlt számunkban írtuk, — Erdős Józsefet, Venetianer Sándort, Kiss Bertalant, Ferenczy Gyulát, Sass Bélát, Szondy Bélát és Berde Sándort ezen sorrendben terjesztik a közgyűlés elé: a közgyűlés az öt első pályázót jelölte ki választás alá.

A tanárválasztó küldöttség megválasztása, mint írtuk, sok időt vett igénybe. Az első szavazásnál általános többséget nyertek: Szabó János, Kiss Áron, Szél Kálmán, Szeremlei József esperesek, világi részről pedig Ritoók Zsigmond és Ujfalusi Sándor. Fráter Imre, Horthy István, Hajnal István és Uray Imre között, mint a kik abszolút többséget nem nyertek, új választás volt, a mikor Horthy István nyert abszolút többséget. Fráter Imre és Uray Imre közt ismét újabb szavazás eszközöltetvén, Fráter Imre választatott meg a tanárválasztó küldöttség 8-ik tagjának. Ezek és a debreczeni egyház küldöttei: Szűcs István, Kiss Albert, Könyves Tóth Kálmán, Beke Mihály, Dr. Szikszai Szabó József, Dr. Legányi Gyula, Somogyi Pál és Jenei József a püspök és főgondnok urak elnöklété alatt visszavonulván a kis gyűlésterembe, — mialatt az egyházkerületi gyűlés felfüggesztetett, — Erdős József új-sóvéi lelkészt, theologiai licentiátust, 16-ból 15 szavazattal megválasztották az újszövetségi exegetikai tanszék rendes tanárává, a 16-ik szavazat Ferenczy Gyulára adatván.

Mi részünkről szíves örömmel üdvözljük Erdős Józsefet, mint új tanártársunkat. Egyházas szellemű nemes buzgalmától, lelkes szorgalmától sokat várunk; társadalmi modora is a legszebb reményekre jogosít, hogy úgy tanárkarunk, mint általában városunk minden tekintetben kitűnő embert nyert megválasztott barátunkban.

A gyűlés további tárgyairól, főként a tanügyi dolgokról jövő számunkban referálunk. Ujdonsági rovatunkban azonban még néhány főbb momentumot már ezúttal is följegyzünk.

(Vége köv.)

Egy és más az egyházi élet és a gyakorlati theologia mezejéről.

Néhány gyakorlati kérdés szellőztetése a lelkészkedés köréből.

(Folytatás.)

Minden anyakönyvek között a halotti az, mely általában a leghiányosabban vezetett eddig gyülekezeteinkben. Legalább húsz tekintélyesebb egyház anyakönyveit láttam a tiszántúli egyházkerületben, de alig volt közülök olyan, a melynek halotti anyakönyve jól lett volna vezetve. Legtöbb helyen a halott neve és foglalkozása, kora, lakása és betegségén kívül semmi más nincs bevezetve; azért van aztán, hogy az ilyen anyakönyvből készült kiadványok már valakinek özvegyeségi igazolványul nem használhatók; sőt az ugyanazon évben el-

halt egynevek közt gyakran eligazodni is lehetetlen, különösen az alföldön a „Nagy, Kiss, Kovács“ stb. nevek között. Emlékezem egy esetre Debreczenben is, mikor valamelyik világi hivatal, valamelyik évről egy „Kiss István, 30—40 év közötti földműves“ halotti bizonyítványát kívánta, s a kérdéses évben 18 Kis István nevű halott közül hét volt 30—40 év közötti. A szülők, vagy feleségek nevei nem lévén beírva, a házszámok nem tudtak eligazítani. Nagyon szükséges hát a családi viszony kitüntetése is. Családkönyvet készíteni meg az amúgy vezetett anyakönyvek nyomán teljes lehetetlen.

Hanem egyáltalában nem látom ám kivihetőnek azon újabb elrendelt anyakönyvi kiadványozást, melylyel a népfelkelőkre vonatkozólag tartoznánk, hogy t. i. lelkész egy kivonaton tüntesse ki az illetőnek szüleit és házastársát is. Az ezelőtt megholtakra nézve lehetetlen ez azért, mert anyakönyvünkbe nincsenek úgy bejegyezve; de ezután sem lehet úgy bevezetni, mert akárhányszor megtörténik, különösen nagyobb helyeken, hogy a halottakról azok nevén kívül semmi egyebet nem tudnak. S talán az ilyen esetekben megtagadjuk az eltemetést?! vagy kutatásokat, kihallgatásokat eszközöljünk?! Előbbit tennünk nem szabad, utóbbit tennünk nem lehet. Jó volna az ilyesmire mindjárt a rendelet kiadása alkalmából hivatalosan figyelmeztetni az illető rendeletet kibocsátó hivatalt, mely bizonyára egészen ismeretlen anyakönyvi viszonyainkkal!

Tagadhatatlan, hogy anyakönyveink újabb időben már sokkal jobban vezetettek; csak hogy most meg már kezdünk a másik túlságba esni.

Itt jut eszembe, mily jóízűt nevettem a napokban egy anyakönyvi kiadványon. Minden furcsasága ennek azon alapult, hogy a kiadványozó, — különben jeles pap, — oly merően ragaszkodott azon elvhez, miszerint az anyakönyvből szóról-szóra kell mindent kiírni, hogy a hajdani szokás szerint csak „dettó“-val jelölt keresztelő pap nevét a keresztlevél illető rovatában is csak „dettó“-nak írta.

Én — ily túlságba vinni a dolgot nem látom helyesnek; mert miként adna akkor az ember a rendes keresztlevél ürlepon kiadványt e bejegyzésről: „Sorszám 35. Keresztelési idő febr. 15—18.“ A tettes főispány úrnál lakó kocsis Kis Jósának, a ki elébb városi hajdúnak Bösörményből szakadt ide és feleségének Tóth Klárának született egy fiok, ki is a kereszttségben Ferencz nevet nyert?!

Sőt vannak esetek, mikor a szóról-szóra való kiírás határozottan káros és így eltiltandó volna.

Midőn t. i. valaki utólagos házasság által törvényesíti gyermekét, a gyermek születése után p. o. 10 évvel. Vegyük, hogy ez a gyermek egy előkelő úri ember leánya, ki gondosan neveltetett és semmit sem tud szeretett és mélyen tisztelt szüleinek egykori törvénytelen viszonyáról; s most 18-ik életévét elérve, házasságra lépni óhajt egy hasonlóképen előkelő úri emberrel, ki szintén igen tiszteli arája szüleit. S most keresztlevélre van szükség! . . . Az anyakönyvben a leány törvénytelennek van eredetileg beírva s csak az észrevételi rovatban van megjelölve, hogy N. N. e gyermeket tőle származottnak elismervén, az ekkor és ekkor kötött házasság által törvényesítette. Ha lelkész ezt így adja ki, a leány megútálhatja szüleit s a vőlegény elhagyhatja aráját. Holott a tény nem is az már, mert az a leány törvényes.

Az ilyet leghelyesebbnek tartom törvényesnek állítani ki, mintha t. i. már keresztelésekor is az lett volna. A kiadvány

észrevételi rovata úgyis nem az anyakönyv észrevételei, hanem a kiadvány észrevételei számára van fentartva.

Végül nem tartom helyesnek ha lelkész az anyakönyvelésnél valamely rovatot ideiglenesen üresen hagy, vagy irónnal tölt ki; mert sokszor az ilyenek végkép elintézetlenül maradnak. Sőt több lelkészszel bíró egyházakban még azt is megkövetelném, hogy mindegyik lelkész sajátkezűleg anyakönyvezzék az általa kereszteltek vagy esketettek neveit; mert megtörténhetik, hogy a beíró másik pap vagy káplán téveszt s mégis a funkciót végzett s névleg beírott lelkész lesz azért felelős.

N.-Várad.

Csák Máté,
ev. ref. lelkész.

(Vége köv.)

Irodalom.

A politikai irodalom Magyarországon 1825-ig.

Irta: Ballagi Géza. Budapest.

(Folytatás.)

Azon szoros kapcsolatra való tekintetből, a mely az irodalom és a sajtórendszer között mindenkor fennállott, Ballagi munkája részletesen tárgyalja a sajtóügy történetét is. E közben kiváló figyelmet fordít a protestánsok viszonyaira, mint-hogy a katolicizmus ellen folytatott küzdelemben a reformációnak egyik leghatalmasabb szövetséges társa s terjeszkedésének hazánkban is legkiválóbb eszköze éppen a sajtó volt. E téren igyekeztek tehát a protestantizmus terjedését a katolikus főpapság befolyása alatt álló királyaink a censura és privilegium intézményei által, a melyek századokon keresztül pusztá fejedelmi önkényen alapultak, lehetőleg megakadályozni. Az országgyűlés, a melynek jogkörébe tartozott volna a sajtóügy rendezése, nem sokat törődött a sajtóval, annyira, hogy még az se jutott évszázadokon át a rendeknek eszökbé, hogy a sérelmek közé fölvegyék a sajtóügyekben időnként kibocsátott törvénytelen királyi rendeleteket.

„A katolikus írók — mondja Ballagi — a velök egy valláson lévő király oltalma alá helyezték magukat s készséggel elfogadták a király által önkényűleg életbeléptetett censurát és szabadalmi rendszert. Ezek az intézmények védelmet nyújtottak a katolicizmusnak nemcsak a protestánsok támadásai ellen, hanem a saját kebelében előfordult esetleges szét-húzó irányzatok ellen is.

„A protestánsok ellenben, — a mi igen természetes, — nem bízhatták sorsukat a velök ellenséges viszonyban álló fejedelem önkényére; hanem a censura életbeléptetésével önmaguk gondoskodtak saját védelmükről. Különös jelenség, hogy éppen az az egyház, melynek sarkelve az egyéni szabadság s mely ennek az elvnek akár a koronás, akár a tiarás fejedelem általi korlátozása ellen, mindenkor fennen és erélyesen tiltakozott, hogy ez az egyház a saját kebelében nem tűrte a szabad véleménynyilvánítást. Ez a tény paradoxonnak látszik első pillanatra, holott megszűnik az lenni, ha elgondoljuk, hogy a prot. egyház akkor, a mikor még sokkal fiatalabb és fejletlenebb volt, semhogy a legcsekélyebb ellenséges támadás is befolyással, még pedig hátrányos befolyással ne lett volna jövő fejlődésére, mindent kénytelen volt megragadni, a mivel létét biztosíthatni vélte s így a római kuria találmányát: a

censurát is elfogadta csupán azért, mert ez által hitte elejét vehetni a saját kebeléből származható ellenséges támadásoknak.

„Az egyházi censura nyomai a protestánsoknál már a XVI. században és a XVII. század első felében föllelhetők. Az utólagos censura ebben az időben már kánonok alapján gyakoroltatott. A Zoványi-féle Kánonkönyv 88-dik pontjában ugyanis kimondatik, hogy a gúnyiratok szerzője a nyelvvel vétkezők büntetési súlya alá esik (poena emendae linguae). Az előleges censura azonban a XVI. században még csak anynyiból állt, hogy a prot. tudós püspökök, professorok approbatióval láttak el egy-két könyvet, s ezen approbatio által a tudatlanabbakra nézve az jelentetett ki, hogy az illető író műve a prot. vallástételek ellen semmit nem tartalmaz s így bárki által jó lélekkel olvasható. Alvinczi Péter pl. 1609-ben egy levelében azt írja, hogy „Pázmány Péter ellen írtam egy könyvecskét szénior uram kegyelme censurája után, mostan nyomtatják Debreczenben.“ Erdélyben pedig a gyulafejevári főiskola kötelékébe tartozó egyének műveinek censurájával a nevezett főiskola tanárait bírta meg Bethlen Gábor, a mely kiváltságot a tanári kar még akkor is élvezte, mikor már a censurát az egyházkerületek vették kezökbe.“

„Később egyes városi magistratusok és predikátorok gyakorolták tényleg az előleges censurát a nélkül, hogy erre akár a kormány, akár az állami és egyházi törvényhozás által fölhatalmazásuk lett volna. Debreczen városa pl. Fodorik Menyhért typographussal 1633-ban szerződést kötött, melynek utolsó, vagyis 5-ik pontja így hangzik: „Semminemű újítást a könyvek kibocsátásában, sem valami híjába való pasquilst, de kiváltképen theologiát a város becsületes predikátorai és a becsületes tanács híre nélkül ne merészeljen.“ S az érdemes tanács ezt a szerződést ugyancsak komolyan vette, a mit mutat, a többi közt, az a történeti tény, mely a debreczeni egyházmegye jegyzőkönyvében van megörökítve, hogy t. i. Töltési István nyomdászt a főbíró tömlöczbe vetette, mivel Pósházi Jánosnak Coccejus és Cartesius ellen írott műveit engedély nélkül ki merte nyomtatni.

Bacsoni Lajos.

(Folyt. köv.)

Halotti beszédek és imák. Irta Kupai Dénes runyai
ev. ref. lelkész. Ára 1 frt 20 kr.

A temetkezés nálunk magyarországi reformátusoknál egyházzsartartásaink legmostohábban kezelt ága. Az eljárásban nincs egyöntetűség; el lehet mondani: a hány ház, annyi szokás; — a fungáló személyeket illetőleg nincs szabatos egyházi statutum; a gyászoló felek válogathatnak a tanító, a kántor és a lelkész között, — a kényelemnek, a kenyéririgységnek, versengésnek bő tere nyílik. Kirívó ellentét az, hogy míg a vallás és lelkész az élet minden eseteiben hallatja szavát, ott, hol arra a legnagyobb szükség volna, a földi lét határánál, a sírnál, elmellőzhető. Az volna a szép és helyes dolog, hogy egy halottat se bocsássunk el szó, áldás nélkül az örökkévalóság útjára, hogy a vallás vigasztalásával jelen lenne a lelkész kicsinyénél, nagynál, szegényénél, gazdagnál egyaránt. Másutt ez valóság, nálunk ideál. S míg megtörténhetnék, nagyon helyesen cselekszi a lelkész, ha legalább ott, hol halotti beszéd tar-

tása kívántatik, maga siet végezni azt s nem engedi, hogy az íge, a szertartás komolysága illetéktelen ríkatós búcsúztatók által profanáltassék.

Kupai Dénes azok közé tartozik, kik magok szeretik teljesíteni a temetési szertartást. Ezt mutatja a kézalatti halotti beszédek gyűjteménye, melynek zömét a függelékül felvett néhány imán s két síri beszéden kívül 30 — elmélkedés és imából álló beszéd, mondjuk oratio képezi. Predikálni kevesek felett lehet, ez okból az ilyfajta beszédek igen szükségesek, temetésre kiválóan alkalmasak, a mennyiben minden halálesetnél és mindenütt előnyösen használhatók s a népnek is igen tetszenek. Élő bizonyosság erre nézve épen maga a fűzet, melyben igen sokszor kis gyermekek felett, tehát ott beszélni látjuk a lelkészt, hol eddig az énekszó és verses búcsúztatók szerepeltek csupán. Nagy elismeréssel adózom lelkésztársunknak buzgalmaért, elért sikeréért; nagyon okosan cselekedett, hogy beszédeit világ elé bocsátotta. Sok tekintetben a kezdeményezés és úttörés dicsősége is illeli érte.

A mi egyébként a felvett beszédekkel illeti: Kupai lelkésztársunkat ismerjük már itt-ott elszórva megjelent predikációiból. Műveit tartalmilag, irányilag kedves egyszerűség, mély vallásosság, élő hit lengik át. Ugyanezen ismérveket találjuk itt is. Főtételül szép, keresztyéni, vallásos thémákat állít fel s azokat kisebb-nagyobb sikerrel s ügyességgel bizonyítgatván, Istenhez emelkedik, imádkozik. Így egymás mellé sorozva, a 30 beszéden bizonyos chablonszerűség vonul végig, a tárgyalás menete mindig egy és ugyanaz, sok esetben hézagos s a fölvetett téma bebizonyítva nincsen. Értékesebbek és hatásosabbak az elmondásra, mint így irodalmi műnek. Nincs bennök semmi megkapó, excentrikus, avagy csak különös sem. Gyermekek, öreget, tanítót, papnét mind egy kategóriába soroz; beszédekhez az anyagot mindenütt „a megrendítő, vagy hát siralomra méltó haláleset“, „az időszak“ stb. szolgáltatja. Olyasmint, mint pl. Tompánál, a ki a fölvetett témának a kidomborításában, egy eszmének körvonalában mutatja fel művészileg az elhunyt képét, jellemét, itt nem találunk. A böleselkedő értelem hallgat; a szív és fájdalom húrjai rezegnek szüntelen.

Magasabb igényre épen ez okból e beszédgyűjtemény nem tarthat számot, de a közepes színvonalon méltó helyet foglal el. Egyes darabjainak értéke a fentebb említett előnyökön kívül még a közvetlenségben áll, melylyel szerző tárgyát kezeli. Ösmeri a megholtat egészen, a családi körülményeket részletesen; együtt sír, együtt érez a felekkel. A hatás kétségtelen; a cél elérve.

Különösen szépek és kedvesek a beszédek kiegészítő imák, melyek esetleg különváltan is sikeresen használhatók. Átalában s végezetül csak elismeréssel nyilatkozom e fűzetről; megérdemli a megvételt; használható az elmondásra, különösen pedig igazi buzgóságot, lelkipásztori gondoskodást, ügyszeretetet s egyebet is lehet belőle tanulni igen sokat.

Kiss Bertalan,
keéri ev. ref. lelkész.

Különfélék.

Tiszántúli egyházkerületi közgyűlés. Más rovatban részletes referátát hoz lapunk e közgyűlés két első napjának főbb

tárgyalásairól. Itt még fölemlítjük azt, hogy a gyűlés tegnap, pénteken délután végződött be. Az iskolai ügyek közül fölemlítjük itt, hogy néhány vidéki gymnasiumunknak azon kérelme, hogy azon 8000 frt államsegély, melyet 11 éven át a debreczeni főiskola élvezett, a következő 10 évben az ő segélyezettökre fordítottassék, a főiskolai gazdasági tanácsnak adatott ki azon megbízással, vizsgálja meg, hogy vajjon adható-e az államsegélyből valami a vidéki gymnasiumoknak s ha nem, akkor vizsgálja meg az alapokat, vajjon valamelyikből nem lehetne-e segélyt adni. Az anyakönyvtárra felügyelő bizottság jelentése s javaslata alapján a könyvtár mellé az alatta levő első emeleti nagy teremben nyilvános olvasó-terem fog berendeztetni. Néhai Dicsőfi József elhunyt kezelő könyvtárnok özvegye részére, temetési pótlék czímén 100 frt szavaztatott meg. A parallel osztályok ügye, anyagi erő hiányában, nem nyerhetett végleges megoldást, de a konviktusi javaslat elfogadtatott oly módon, hogy az első év próbaévnék tekintetvén, annak tapasztalatai után történik meg a végleges szervezés. Ezen határozatot mi kész örömmel üdvözöljük s bizton kifejezzük azon meggyőződésünket, hogy a házi kezelés alapjára fektetett konviktus felállításának kimondása ezen közgyűlésnek egyik legjelentősebb ténye volt.

Debreczeni főiskola. A pünköshti ünnepkövetségi választások mához egy hétre, f. hó 12-én lesznek főiskolánkban, a választások megerősítése pedig másnap reggelre van kitűzve.

Miniszteri köszönet. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter, Kovács Ferencz kir. tanácsos, h.-m.-vásárhelyi földbirtokos úrnak, egyházkerületünk érdemes világi tanácsbírójának elismerő köszönetet nyilvánított azon nemes tettéért, hogy a h.-m.-vásárhelyi ev. ref. főgymnasium tanárainak tudományos tovább képzése céljából 5000 frtos alapítványt tett. Méltán megilleti az elismerés azon férfit, ki ilyen magasztosan fogja fel anyagi előnyös állása követelményeit.

Szerk. posta. „Elvhűség és humanismus“ cz. cikket, a t. beküldő úr szíves elnézését kérve, nem adom ki. E véghetetlenül fontos kérdésben bizonyos szempontból — és ez nem az unitáriusokra való tekintet — olaj lenne e cikknél a tüzre. Mi őszintén elmondtuk ez ügyben a magunk véleményét s állásunkat nem fogjuk semmi opportunitási szempontból feladni. De, mert tudjuk, hogy e dolognak még folytatása lesz, kijelentjük, hogy csak az olyan cikkeknek nyitunk tért lapunkban, melyek tárgyilagos okokkal szólnak a szóban forgó kérdéshez, melyek tehát nem személyeskednek s világi politikát nem vegyítenek ezen szoroson egyházi ügy megbeszélésébe. Kérjük ennek figyelembe vételét. Fontos dolog az ránk nézve, hogy minden oldalra meg tudjuk szerkesztői önállóságunkat őrizni, — és ezt úgy véljük elérhetőnek, ha e kérdésben csak a szigorú tárgyilagosság hangján írt cikkeknek engedünk tért lapunk hasábjain. — A. L. Cseke. Levelét némi kihagyásokkal, — a kihagyott dolgok részint nem tartozván olvasó közönségünkre, részint Tiszteletességed felszólalásának keretébe nem illvén be, — jövő számunkban kiadjuk. — s — e. Debreczen. Czikket, teljes sajnálatunkra, most is kénytelenek voltunk mellőzni. Ha megnézi ön e számot, mentve leszünk előtte.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**